

Vihorlat (foto: Zuzana Argalášová)

slovenských pralesov v sprievode slovenských odborníkov. Výsledkom bolo jeho stanovisko pre Výbor svetového dedičstva, ktorý sa skladá z 21 volených členských štátov dohovoru (členmi sú už dnes skoro všetky štáty sveta - 184, takže dohovor sa radí medzi tzv. veľké dohovory). Prof. G. Heiss vo svojom stanovisku, konzultovanom s ďalšími svetovými odborníkmi pri IUCN, vzdvihol hodnoty nominovaného prírodného dedičstva zo

SR a v prípade viacerých lokalít súboru uznal ich svetovú úroveň. Záverom však odporučil orientovať projekt len na karpatské bukové pralesy východného Slovenska s potrebou jeho rozšírenia o pralesy v ukrajinskej časti Karpát. Na tomto základe ešte pred zasadnutím Výboru svetového dedičstva v čínskom Suzhou v júli 2004 SR nominačný projekt na odporúčanie MŽP SR stiahla, s tým, že bude prepracovaný podľa odporúčania IUCN a WHC. MŽP SR s pôvodnými odborníkmi zabezpečilo

v rokoch 2004 - 2005 prepracovanie nominačného projektu. SR zároveň výrazne pomohla ukrajinskej strane s vypracovaním jej časti projektu. Bilaterálny nominačný projekt pod názvom Karpatské bukové pralesy predložil v termíne minister životného prostredia SR listom z 23. januára 2006 č. 71/2006-min. riaditeľovi WHC. WHC nominačný projekt skontrolovalo a zhodnotilo podľa novej smernice k dohovoru a nomináciu prijala. Následne projekt odstúpi

lo na expertné konanie znovu na IUCN, kde bol pridelený Davidovi Mihalíci z USA, ktorý po hodnotiacej misii 25. 9. - 1. 10. 2006 na Slovensku a na Ukrajine predložil IUCN expertné hodnotenie. Od iniciovania nominačného projektu prešlo sedem rokov. Komplexné stanovisko expertov z IUCN s prezentáciou a odporúčaním na zápis Karpatských pralesov do Zoznamu svetového dedičstva predniesol na 31. zasadnutí Výboru svetového dedičstva 28. júna 2007 v Christchurchu na Novom Zélande americký expert za IUCN Timothy Badman spolu s hlavným expertom Davidom Sheppardom, vedúcim Programu chránených území IUCN (z desiatich finalistov prešlo len 5; neuspeli úchvatné talianske Dolomity, súbor francúzskych jaskýň, mexická biosférická rezervácia Banco Chichorro, ani vietnamský národný park Ba Be a juhoafrický ostrov Princa Edvarda). Po odsúhlasení návrhu a „kladivku“ predsedajúceho zaznel v kongresovej hale aplauz a prišli prvé gratulácie. Tentoraz patrili Slovensku i Ukrajine, ich odborníkom a stálym misiám pri UNESCO v Paríži, no najmä jedinému úspešnému nominantovi z Európy - Karpatským bukovým pralesom, ktoré dostali najvyššie možné ocenenie na svete a zaradili sa medzi 166 lokalít svetového prírodného dedičstva, medzi ktoré patrí Grand Canyon, Yellowstone, Yosemite, Iguazu, Veľká koráľová bariéra, Kilimandžáro, Serengeti, Sagarmatha (Mount Everest), Galapágy, Bajkal, Canaima, Viktoriine vodopády a podobne. Ku gratulácii a ochrane svetového dedičstva sa pripájame.

RNDr. Jozef Klinda

Kultúrne dedičstvo Slovenska zapísané a navrhnuté do Zoznamu svetového dedičstva

Zapísané lokality do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva

Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia

Rozvoj slobodného kráľovského mesta Banskej Štiavnice už v stredoveku bol spojený s bohatými rudnými žilami a ich využívaním. Mesto malo veľkú rozlohu už v 13. storočí. Jeho neodmysliteľnou súčasťou - ako centra technickej vzdelanosti, je dodnes reprezentatívna urbanistická štruktúra s výnimočnou architektúrou, charakteristickou goticko-renesančnými meštianskymi domami, objektmi prvej Baníckej a lesníckej akadémie v Európe a osídlením, spojeným s banskou činnosťou, radnicou, sakrálnymi stavbami (Kostol sv. Kataríny) a fortifikačným systémom. Technické pamiatky, ktoré súvisia s ťažbou a spracovaním polymetalických rúd, ako sú napríklad štôlna, veže, vodné nádrže a celý technický systém spojený s využívaním vodnej energie, zabezpečujúcej chod banských mechanizmov, patria medzi svetové unikáty.

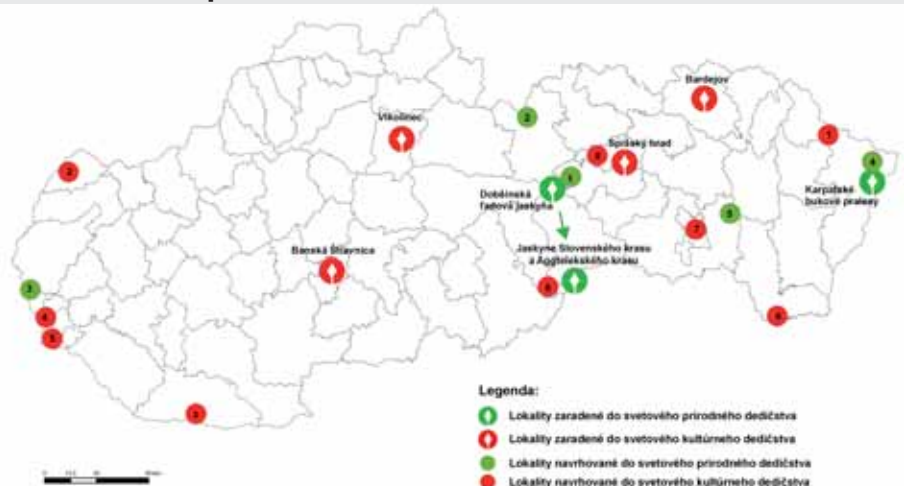
Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec

Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec predstavuje typ dedinského sídla s drevenou architektúrou horských a podhorských oblastí s narušenou zástavbou zrubových domov uprostred krajiny s poľami a pasienkami. Je to v rámci karpatského regiónu najlepšie zachované sídlo svojho druhu.

Spišský hrad a pamiatky okolia

Architektonická dominanta Spišského hradu predstavuje jedinečný urbanisticko-krajinársky súbor vyrastajúci z vápencového brala. Patrí k najväčším fortifikačným stredovekým komplexom v strednej Európe. Jeho protipól predstavuje už v románskom

Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo v SR

Legenda:

- Lokality zaradené do svetového prírodného dedičstva
- Lokality zaradené do svetového kultúrneho dedičstva
- Lokality navrhované do svetového prírodného dedičstva
- Lokality navrhované do svetového kultúrneho dedičstva

V rámci kultúrneho dedičstva

1. Drevená sakrálna architektúra v Karpatoch
2. Pamiatky Veľkej Moravy
3. Pevnostný systém v Komárne
4. Pamätník Chatama Sófera v Bratislave
5. Limes Romanus
6. Kostolíky Gemera a Abova so stredovekou nástennou maľbou
7. Historické jadro mesta Košice

8. Levoča a dielo Majstra Pavla na Spiši

9. Tokajská vinohradnícka oblasť

V rámci prírodného dedičstva

1. Doliny mezozoika Západných Karpát
2. Prírodné rezervácie Tatier
3. Prírodná a kultúrna krajina v podunajskom regióne
4. Mykoflóra Bukovských vrchov
5. Gejzír v Herľanoch

období sídlo cirkevnej správy Spišská Kapitula. Súčasťou okolia je aj podhradské mestečko Spišské

Podhradie s typickými renesančno-barokovými meštianskymi domami, a obec Žehra so svojim ranogotickým

Kostolom sv. Ducha s vzácnymi stredovekými freskami. Tento súbor, doplnený travertínovým prírodným masívom Dreveníka, vytvára unikátny kompozičný celok.

Urbanistické jadro mesta Bardejov

Urbanistické jadro mesta Bardejov predstavuje jedinečný súbor vysoko rozvinutého stredovekého mesta. Mestský pôdorys s pravidelným rozvrhnutím ulíc okolo trhového námestia je významným dokladom európskej civilizácie v 13. - 14. stor. Jeho koncept je zachovaný dodnes. Bardejovské meštianske domy majú svoj základ v prvej polovici 15. storočia, kedy ich bolo v meste asi 500. Obkolesujú trhové námestie a sú predstaviteľmi rozvinutej meštianskej kultúry, ktorú vytváralo mnohonárodnostné etnikum a multikultúrna spoločnosť. V tejto súvislosti je dochované i židovské suburbium, jediný zachovaný súbor bývalých židovských kúpeľov a synagoga z konca 18. storočia, vybudovaný plánovito podľa talmudistických predpisov.

Návrh lokalít

do Predbežného zoznamu SD

Predbežný zoznam kultúrnych lokalít vytypovaných na zápis do Zoznamu svetového dedičstva (UNESCO) obsahuje návrhové listy tých lokalít (objektov), ktoré sú umiestnené na území zodpovedajúceho štátu a ktoré považuje za vhodné pre zápis do Zoznamu SD. Štáty by doň mali zahrnúť tie lokality (objekty), ktoré považujú

za kultúrne a/alebo prírodné dedičstvo výnimočnej univerzálnej hodnoty a ktoré zamýšľajú nominovať v priebehu nasledujúcich rokov. Nominácie do Zoznamu SD nemôžu byť a nie sú posudzované, ak nominovaný objekt nebol zaradený do predbežného zoznamu príslušného štátu. Štát predkladá predbežný zoznam na sekretariát Výboru SD najneskôr jeden rok pred predložením akejkoľvek nominácie. Štáty sú vyzvané prehodnotiť a opätovne predložiť ich predbežný zoznam najmenej každých desať rokov. Návrhový list má obsahovať názov lokality (objektu), geografickú polohu, stručný popis a potvrdenie jej výnimočnej univerzálnej hodnoty. Ak návrhový list obsahuje všetky potrebné údaje, potom bude zaregistrovaný na Sekretariáte Výboru SD a predložený odpovedajúcemu poradnému orgánu pre informáciu. Zoznam všetkých návrhových listov je každoročne predložený Výboru SD a jeho sekretariát za konzultácie dotknutého štátu obnovuje záznamy v predbežnom zozname (pozri <http://whc.unesco.org/en/tentativelists>).

Slovenská republika urobila výber lokalít kultúrneho dedičstva do predbežného zoznamu SR v súlade s aktuálnym smerovaním Výboru SD, orientovaný najmä na spoločné návrhy s okolitými krajinami Českom, Maďarskom a Rakúskom. Do Centra SD bol zaslaný v roku 2002. Zámerom bolo zaradiť do zoznamu lokality,

ktoré dokladajú viac ako 2000 rokov európskej histórie a predstavujú pestrú škálu kultúrneho dedičstva.

Predbežný zoznam kultúrnych lokalít SR

A. Drevené kostoly v slovenskej časti Karpatského oblúka

Drevené kostoly sa vyskytujú v mnohých krajinách, kde prírodné podmienky zabezpečili drevo ako dostupný vhodný stavebný materiál. Jedinými však sú výrazové prostriedky vytvárajúce originálnu drevenú architektúru v Karpatskom oblúku, vrátane hraničnej oblasti Poľska a Ukrajiny, dokazujúcu styk východnej a západnej kultúry, symbiózu ľudového a profesionálneho staviteľstva, pretavenú do regionálnych zvláštností. Pri výbere kostolov boli použité nasledovné kritériá: Autenticita základnej historickej konštrukcie; Autenticita umelecko-remeselných prvkov a detailov, vrátane výtvarnej výzdoby objektu; Existencia pôvodného vnútorného zariadenia objektu (oltár, kazateľnica, krstiteľnica, ikonostas, organ, lavice atď.); Rozsah a charakter intervenčných zásahov realizovaných na objekte v priebehu 20. storočia (údržba, oprava, rekonštrukcia, modernizácia a pod.); Súčasný stavebnotechnický stav objektu; Využitie objektu; Autenticita bezprostredného okolia objektu (ohradný múr, vstupná brána, zvonica, fara, cintorín, historická zeď).

Do nominácie boli vybrané tieto kostoly: rímsko-

Z Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva

Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva bol prijatý 16. novembra 1972 na 17. zasadnutí Generálnej konferencie UNESCO v Paríži. Česká a Slovenská federatívna republika uložila listiny o prijatí dohovoru u jeho depozitára v Paríži 15. novembra 1990 a 115. členským štátom dohovoru sa stala 15. februára 1991. Po rozdelení Česko-Slovenska vznikol 16. júna 1993 Slovenský výbor pre ochranu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

Základného pojmy svetového dedičstva

Za účelom tohto dohovoru sa budú za **kultúrne dedičstvo** považovať:

- pamiatky: architektonické diela, diela monumentálneho sochárstva a maliarstva, prvky alebo štruktúry archeologickej povahy, nápisy, jaskynné obydlia a kombinácie prvkov, ktoré majú výnimočnú univerzálnu hodnotu z hľadiska dejín, umenia alebo vedy;
- skupiny budov: skupiny oddelených alebo spojených budov, ktoré majú z dôvodu svojej architektúry, rovnorodosti alebo umiestnenia v krajine výnimočnú univerzálnu hodnotu z hľadiska dejín, umenia alebo vedy;
- lokality: výtvyry človeka alebo kombinované diela prírody a človeka a oblasti zahŕňajúce miesta archeologických nálezov, majúce výnimočnú univerzálnu hodnotu z dejinného, estetického, etnologického alebo antropologického hľadiska.

Za účelom tohto dohovoru sa budú za **prírodné dedičstvo** považovať (podľa článku 2):

- prírodné javy tvorené fyzickými a biologickými útvormi alebo skupinami takýchto útvarov, ktoré majú výnimočnú svetovú hodnotu z estetického alebo vedeckého hľadiska;
- geologické a fyziografické útvary a presne vymedzené oblasti, ktoré tvoria miesto prirodzeného výskytu ohrozených druhov zvierat a rastlín výnimočnej svetovej hodnoty z hľadiska vedy alebo starostlivosti o zachovanie prírody;

- prírodné lokality alebo presne vymedzené prírodné oblasti svetovej hodnoty z hľadiska vedy, starostlivosti o zachovanie prírody alebo prírodnej krásy.

Základnou charakteristikou pre zápis do Zoznamu svetového dedičstva (Zoznamu SD) je teda výnimočná univerzálna hodnota. Je to kultúrna a/alebo prírodná hodnota pamiatky, skupiny budov, resp. lokality (ďalej len lokality/objektu), ktorá je taká mimoriadna, a tak presahuje národné hranice, že je dôležitá pre súčasné a budúce generácie celého ľudstva. Permanentná ochrana tejto lokality, tohto dedičstva, má najvyššiu dôležitosť pre medzinárodnú komunitu ako celku. Členské štáty, ktoré dohovor podpísali, môžu predložiť nominácie lokalít (kultúrnych a/alebo prírodných), u ktorých predpokladajú, že majú výnimočnú univerzálnu hodnotu, pred predložením ich zaradia do predbežného zoznamu.

Kritériá pre udelenie hodnotenia výnimočnej univerzálnej hodnoty

Tieto kritériá boli pôvodne formálne prezentované ako dve odlišné skupiny kritérií: kritériá (i) - (vi) pre kultúrne bohatstvo a (i) - (iv) pre prírodné bohatstvo. Šieste výnimočné zasadanie Výboru svetového dedičstva sa rozhodlo spojiť týchto desať kritérií. Lokalita má výnimočnú univerzálnu hodnotu vtedy, keď spĺňa tieto kritériá:

- (i) reprezentuje dielo (výtvor) ľudského tvorivého génia;
- (ii) prejavuje dôležitú vzájomnú výmenu (priemik) ľudských hodnôt, presahujúcu čas alebo pokrývajúcu kultúrnu oblasť sveta pri vývoji architektúry alebo technológie, pamiatkového umenia, plánovania miest alebo vzhľadu krajiny;
- (iii) prináša výnimočnosť alebo prinajmenšom výnimočnú vlastnosť kultúrnej tradície alebo civilizácie, ktorá žije alebo už zanikla;
- (iv) je výnimočným príkladom typu budovy, architek-

tonického alebo technologického súboru alebo krajiny, ktorá znázorňuje významné etapy ľudskej histórie;

(v) je výnimočným príkladom tradičného ľudského osídlenia, využitia pôdy alebo mora, ktorý je reprezentatívny v danej kultúre a/alebo ľudskej interakcie s prostredím, zvlášť keď sa to stalo zraniteľné v dôsledku vplyvu nezvratných zmien;

(vi) je priamo alebo sprostredkovane spojený s udalosťami alebo životnými tradíciami, s ideami alebo vieroveryzeniami, s umeleckými a literárnymi prácami výnimočnej univerzálnej dôležitosti. (Výbor sa domnieva, že toto kritérium by malo byť prednostne použité, ale pri súčasnom aplikovaní ostatných kritérií);

(vii) obsahuje výnimočné prírodné úkazy alebo oblasti výnimočnej prírodnej krásy a estetickej dôležitosti;

(viii) je výnimočným príkladom reprezentujúcim veľké etapy vývoja Zeme, vrátane rekordného života, dôležitých geologických procesov prebiehajúcich vo vývoji krajiny alebo pri dôležitých geomorfických a fyziografických vlastnosti;

(ix) je výnimočným príkladom reprezentujúcim podstatné prebiehajúce ekologické a biologické procesy pri evolúcii a vývoji pevniny, čerstvej vody, pobrežného a morského ekosystému a skupín rastlín a živočíchov;

(x) obsahuje najdôležitejšie a podstatné prírodné habitaty pre súčasné zachovanie biologického odlišnosti vrátane tých, ktoré obsahujú ohrozené druhy výnimočnej univerzálnej hodnoty z pohľadu vedy alebo ich zachovania.

Uznanie výnimočnej univerzálnej hodnoty lokality, podľa vybraných kritérií, sa musí spájať so zabezpečením integrity a autenticity, s odpovedajúcou ochranou územia a jeho ochranného pásma a s adekvátnym radiacím systémom pre zabezpečenie jej zachovania. Štát musí zabezpečiť, že primerané, udržateľné využitie nebude mať negatívny dopad na výnimočnú univerzálnu hodnotu, integritu a autenticitu objektu.

katolícke (gotizujúceho charakteru): Hervartov, Tvrdošín; evanjelické (artikulárne): Kežmarok, Leštiny, Hronsek; chrámy východného obradu: Bodružal, Ladomírová, Ruská Bystrá; drevené kostoly sú predkladané na zápis do Zoznamu SD podľa kritérií (iii) a (iv). Ide o sériovú nomináciu k už zapísanému súboru drevených kostolov v Poľsku.

B. Pevnostný systém na sútoku riek Dunaja a Váhu v Komárne - Komárome

Pevnostný systém Komárna predstavuje z hľadiska historických fortifikačných stavieb významnú pamiatku s relatívne dobre zachovanými objektmi. Predmetom návrhu je jediná bastiónová pevnosť v európskom vnútrozemí, ktorá zohrala významnú historickú úlohu z hľadiska širšieho regiónu a mala významný vplyv na vývin pevnostnej architektúry Európy. Zároveň bola dôležitým dielom pevnostného staviteľstva s navrstvením viacerých vývojových etáp. Svojimi rozmermi patrí medzi najväčšie pevnostné systémy svojho druhu na svete, ktorý mohol pojať až 200 000 člennú armádu. Bola to najsilnejšia a najväčšia habsburská pevnosť Rakúsko-Uhorskej monarchie - útočisko cisára a nikdy nebola dobytá - ani v období tureckých obliehaní v 16. storočí, ani počas revolučných rokov 1848 - 49. Návrh na zápis do Zoznamu SD bol predložený ako spoločná maďarsko-slovenská nominácia podľa kritérií (i), (ii) (iii), (iv).

C. Rozšírenie lokality Spišský hrad a pamiatky okolia o Levoču a dielo Majstra Pavla na Spiši

V rámci lokality Spišský hrad a pamiatky okolia Levoča uzatvára vývoj spoločnosti a územných celkov od hradu po slobodné kráľovské mesto. Stredoveká podoba mesta je intaktné zachovaná v 80 % pôvodnej stredovekej fortifikácii a dopĺňa jedinečnosť celej lokality. Unikátnosťou je aj zachované interiérové vybavenie chrámových komplexov v Levoči, ktorých vrchol predstavuje práve Majster Pavol svojim dielom.

Mesto Levoča zastávalo od svojho vzniku na Spiši svoje nezastupiteľné miesto ako opevnené slobodné kráľovské mesto, centrum hospodársko-obchodného života vzhľadom k polohe na križovatke obchodných ciest, politické, vojenské a administratívno-správne centrum (sídlo Spoločenstva spišských Sasov, sídlo župy), kultúrno-umelecké a vzdelávacie centrum a ako pútnické miesto. Spolu s

časťou Spišského hradu a pamiatok okolia vytváralo nedeliteľný celok. Silne ovplyvňovalo vývoj na území multinárodnostného Spiša. Už z hodnotenia zapísanej lokality Spišský hrad a pamiatky okolia je zrejmé, že samostatne by sa jednotlivé časti lokality nemohli klasifikovať pre zápis do Zoznamu SD, ich jedinečnosť vyplýva z ich pôsobenia v rámci silne vzájomne previazanej skupiny, ktorá ich radí na zoznam SD ako doklad významnej fázy vývoja v dejinách ľudstva - kritérium (iv).

D. Pamiatky Veľkej Moravy: Slovanské hradisko v Mikulčiciach - Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch
Slovanské hradisko v Mikulčiciach je najlepšie za-

Evanjelický kostol v Leštínach

mikulčickej sídliskovej aglomerácie, ktorý poskytuje obraz o veľkomoravských sakrálnych stavbách. Okolo Kostola sv. Margity sa zachovali pozostatky sídla, ktoré sú dokladom sociálnej, ekonomickej a politickej štruktúry organizovanej komunity v 9. storočí a jej transformácie v nových hospodársko-politických podmienkach 10. - 13. storočia. Táto lokalita je i priamo spojená s rozširovaním kresťanstva a alfabetizácie národov ranostredovekej strednej Európy - Cyrilom a Metodom. Je navrhovaná na zápis do Zoznamu SD podľa kritérií (ii), (iii), (iv), (v), (vi).

E. Limes Romanus - rímske antické pamiatky na strednom Dunaji

Rímske kastely a tábory na Limese Romanuse v priebehu dlhšieho obdobia v strednej Európe mali významný vplyv na vývin architektúry a urbanizmu, svedectvo civilizácie, ktorá zanikla a sú výnimočným príkladom architektonického súboru, ktorý ilustruje významné obdobie v histórii rímskeho impéria na hraniciach s barbarikom. Základ podunajskej limitnej cesty bol v linii Carnuntum (na území dnešného Petronellu a Bad Deutsch - Altenburgu v Rakúsku) - Vindobona (dnešná Viedeň) - Brigetio (dnešný Szony) - Aquincum (na území dnešnej Budapešti), položený už v r. 15 po Kr. Celá rímska hranica - Limes Romanus - slúžila ako prostredie pre pozvoľnú a nepretržitú výmenu civilizačných vymožeností germánskeho a vyspelejšieho rímskeho sveta. Obe lokality - Kelemantia (Iža) i Gerulata (Bratislava - Rusovce), ktoré predstavujú charakteristické typy rímskych táborov, boli jej významnou súčasťou. Nominácia je pripravovaná ako sériová podľa kritérií (ii), (iii), (iv), (v) - pričlenenie už k zapísanému súboru Limes Romanus v Nemecku a Anglicku.

F. Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami

Stredoveké kostolíky s nástennými maľbami sú výnimočným príkladom typu architektonických súborov, ktoré ilustrujú významné obdobie v histórii. Hodnoty a jedinečnosť stredovekej maliarskej produkcie vo vidieckych kostoloch Gemera a Abova výrazne prekračujú hranice Slovenska. Ich ikonografická rozmanitosť

Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch

chovaným centrálnym sídlom prvého známeho štátneho útvaru nachádzajúceho sa v 9. storočí pôvodne na území južnej a strednej Moravy a juhozápadného Slovenska - Veľkej Moravy. Veľkomoravské hradisko po svojom zániku nebolo intenzívne osídlené, preto je zachované v relatívne neporušenom stave. Dokumentuje

lokality, kde, na rozdiel od iných podobných sídliskových aglomerácií z tohto obdobia, vývoj v neskoršom období nepokračoval. Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch je výnimočným príkladom cirkevnej architektúry ako jediná zachovaná murovaná veľkomoravská stavba. Je nositeľom výnimočnej kultúrnej tradície počiatku kresťanstva na tomto území. Z hľadiska historického kontextu ho možno označiť za XIII. kostol

Limes Romanus (Iža)

a osobitá umelecko-výtvarná kvalita ich zaraďujú k významným článkom vo vývoji stredovekého umenia Európy.

Ich výnimočnou hodnotou v porovnaní s obdobnými kostolmi so stredovekými maľbami vo svete je osobitá umelecká individualita, prameniaca z miestnych dielní tvoriacich hlavne v 14. storočí, a prekrytím v období reformácie - ich zachovanie takmer v intaktnom stave. Nominácia je pripravovaná na zápis do Zoznamu SD podľa kritéria (iv).

G. Pamätník Chatama Sófera

Pamätník je výnimočným príkladom typu architektonického súboru dochovanej unikátnej časti starého židovského cintorína, ktorý ilustruje významné obdobie v histórii a predstavuje kultúru zraniteľnú pôsobením nezvratných zmien. Je spätý s osobnosťou rabína, učiteľa, mysliteľa a učenca svojej doby rabína Chatama Sófera, spomienkou a symbolom tejto výnimočnej osobnosti a zároveň je dokladom výnimočného úsilia o záchranu cintorína s náhrobníkom rabína v období antisemitizmu počas II. sv. vojny. V Európe je to najvýznamnejšia pamiatka svojho druhu, početne navštevovaná veriacimi z celého sveta.

Nominácia je pripravovaná na zápis do Zoznamu SD podľa kritéria (iv), (v) a (vi).

H. Tokajská vinohradnícka oblasť, súbor vinohradníckych pivníc

Vinohradnícka krajina a osídlenie v Tokajskej oblasti je nositeľom výnimočného svedectva o kultúrnej tradícii, ktorá vznikla spojením viacerých vplyvov a kontinuálne pretrváva dodnes.

Oblasť tokajských vinohradov je výnimočným príkladom tradičného roľníckeho osídlenia. Reprezentuje stáročia staré vinohradníctvo, ktoré sa stalo zraniteľným z dôvodu ekonomických zmien v 20. storočí. Tokajský vinársky región je unikátny v porovnaní s inými vinárskymi oblasťami vďaka jedinečnosti svojho produktu - Tokajského vína. Krajina je v základe ovplyvnená nielen mnohotvárnou skladbou hrozna. Striktne predpísané kultivary pestované na viniciach, v spojení s ľudským a prírodným potenciálom, sú základnými faktormi, ktoré sa vytvorili a ustálili napriek všetkým okolnostiam a špecifikám krajiny. Zvláštnou črtou Tokajského vinárstva sú vínne pivnice, unikátny systém, majúci svoj pôvod až v stredoveku. Návrh sa predkladá ako rozšírenie Tokajskej oblasti svetového dedičstva v Maďarskej republike, je pripravovaná na zápis do Zoznamu SD

podľa kritéria (iii) a (v).

I. Koncept šošovkovitého historického jadra mesta Košice

Typ šošovkovitého konceptu zástavby centra mesta Košice predstavoval významný vplyv na vývin urbanizmu a je výnimočným príkladom typu zástavby, ktorá ilustruje významné obdobie v histórii urbanizácie. Je výnimočným príkladom tradičného osídlenia, ktoré sa stalo zraniteľné pôsobením nezvratných hospodársko-sociálnych zmien. Obdobné typy zástavby historických jadier

Stredoveká nástenná maľba v kostole v Chyžnov

spoločne s Maďarskou republikou a Drevené kostoly v slovenskej časti Karpatského oblúka ako sériovú nomináciu. Súčasne predložila aj návrh na rozšírenie už zapísanej lokality svetového dedičstva Spišský hrad a pamiatky okolia o Levoču a dielo Majstra Pavla na Spiši.

V spolupráci s Českou republikou bol v septembri 2007 dokončený nominačný projekt Pamiatky Veľkej Moravy: Slovanské hradisko v Mikulčiciach - Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch na predloženie na zápis v roku 2008. Pracuje sa aj na Limes Romanus - rímske antickej pamiatky na strednom Dunaji. Už dlhodobo Pamiatkový úrad SR spolupracuje s Maďarskom na výskume a dokumentácii stredovekých nástenných malieb v Karpatskej kotline, ktorého výsledky budú súčasťou spoločného nominačného projektu Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami.

Záver

Návrhové listy predbežného zoznamu sú okrem toho, že prezentujú lokality, ktoré Slovenská republika považuje za kultúrne a/alebo prírodné dedičstvo výnimočnej univerzálnej hodnoty, a ktoré zamýšľa nominovať v priebehu nasledujúcich rokov, aj užitočným a dôležitým plánovacím nástrojom pre ostatné štáty a Výbor SD, pretože poskytujú dôležité údaje pre budúce nominácie. Slúžia aj na identifikáciu chýbajúcich lokalít (objektov) v Zozname SD a určenie priorit, ako aj na umožnenie spojenia podobných návrhov, ako aj pri komparatívnych štúdiách.

Záverom chcem zdôrazniť, že zapísanie lokality do predbežného zoznamu ešte neznamená, že bude zapísaná do Zoznamu SD, k tomu je potrebné v prvom rade zabezpečiť adekvátnu ochranu, zachovanie, prezentovanie a odovzdávanie tohto dedičstva budúcim generáciám.

Podpísaný Dohovor o ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva členské štáty uznali, že je v prvom rade ich vlastnou povinnosťou starať sa o zachovanie lokalít svetového dedičstva a za tým účelom urobiť všetko - pri maximálnom využití svojich vlastných zdrojov, a tam, kde je to potrebné, spolu s medzinárodnou pomocou a spoluprácou.

Ing. arch. Ľubica Pinčíková

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky Bratislava

Foto: autorka

Pamätník Chatama Sófera

miest sa vyskytujú výlučne na východnom Slovensku, pričom Košice tvoria najväčšie a najzachovalejšie z nich. Nominácia je pripravovaná na zápis do Zoznamu SD podľa kritéria (ii), (iv) a (v).

Aktuálny stav spracovania nominačných projektov

V termíne k 1. februáru 2007 Slovenská republika predložila do Centra svetového dedičstva v Paríži za kultúrne dedičstvo 2 nominácie - Pevnostný systém na sútoku riek Dunaja a Váhu v Komárne - Komárome

Tokajská vinohradnícka oblasť - vchody do pivníc